

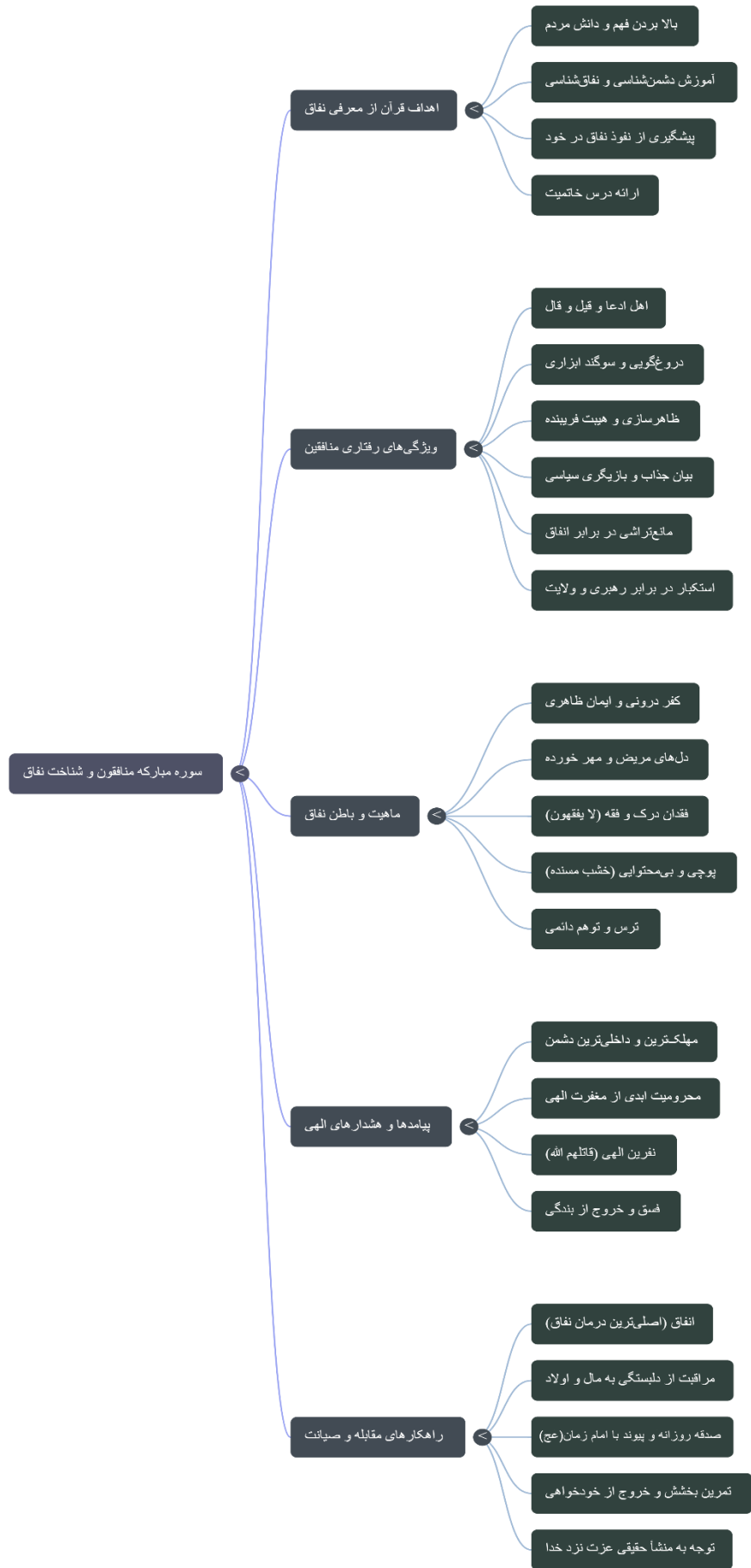
بسم الله الرحمن الرحيم

دوره تفسیر المیزان ۳

سوره مبارکه منافقون ۲

مدرس دوره: دکتر سید محمد صالح هاشمی

گلپایگانی

درس هفتم: سوره مبارکه منافقون ۲

چکیده

این نوشتار به تحلیل محتوایی آموزه‌های مرتبط با سوره مبارکه منافقون می‌پردازد. یافته‌های اصلی نشان می‌دهد که خطر نفاق به عنوان "دشمن داخلی" به مراتب مهلک‌تر از دشمنان خارجی (کفار) است. راهبرد قرآن کریم برای مقابله با این پدیده، نه افشای مصادیق فردی، بلکه ارتقای سطح فهم و دانش جامعه از طریق تبیین ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری اهل نفاق است. نفاق پدیده‌ای تدریجی است که می‌تواند حتی در افراد مخلص و مجاهد نیز رسوخ کند. مهم‌ترین نشانه‌های منافقین شامل ظاهرسازی فریبنده، دروغ‌گویی، استکبار در برابر ولایت و بخل در انفاق است. در نهایت، بر "انفاق" و "ذکر الهی" به عنوان پادزهرهای بنیادین برای مصونیت از نفاق و پاکسازی درونی تأکید می‌ورزد.

۱. ماهیت و ابعاد خطر نفاق

بر اساس مطالب ذکر شده، نفاق پیچیده‌ترین تهدید برای جامعه اسلامی است. این پدیده دارای دو سطح "جلی" (آشکار) و "خفی" (پنهان) است که مشابه تقسیم‌بندی شرک عمل می‌کند.

- **دشمن داخلی:** نوشتار صراحتاً منافقین را "دشمن حقیقی" معرفی می‌کند (هم العدو) دشمنی کفار در مقایسه با نفاق، اهمیت کمتری دارد زیرا نفاق از درون ضربه می‌زند.
- **پدیده‌ای تدریجی:** نفاق امری ذاتی نیست، بلکه در اثر عدم توجه و گرفتاری‌های درونی، به مرور در قلب انسان رسوخ می‌کند.
- **سابقه لغزش:** نفاق می‌تواند دامن‌گیر کسانی شود که زمانی در زمره نیکان و مجاهدان بوده‌اند. به عنوان نمونه، "زبیر" (سیف‌الاسلام) که از معتمدان و محرمان در مراسم تدفین حضرت زهرا (س) بود، در نهایت در برابر امام زمان خود شمشیر کشید.
-

۲. ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری منافقین

قرآن کریم با ترسیم دقیق سیمای منافقین، الگویی برای شناسایی آن‌ها ارائه می‌دهد. جدول زیر خلاصه این ویژگی‌هاست:

ویژگی	شرح و تفسیر بر اساس متن
اهل ادعا و قیل و قال	پرمدعا هستند و مدام بر ایمان و شهادت خود تأکید کلامی دارند.
دروغ‌گویی و سوگند دروغ	خداوند شهادت می‌دهد که آن‌ها دروغگو هستند و از قسم به عنوان سپری برای رسیدن به خواسته‌های خود استفاده می‌کنند.
ظاهرسازی(فحشای سیاسی)	دارای هیبت و چهره‌ای جذاب و اسلامی هستند که بیننده را به تعجب وامی‌دارد، اما درونشان تهی است.
بی‌روحی	در متن به "خُشْبٌ مُسَنَّدَةٌ" (چوب‌های خشک تکیه داده شده) تشبیه شده‌اند؛ ظاهر زیبا اما فاقد حیات معنوی و نورانیت.
سوءظن و هراس	به دلیل کفر درونی، هر صدایی را علیه خود می‌پندارند (یحسبون کل صيحة عليهم)
استکبار و تمرد	در برابر دعوت به استغفار و نزدیکی به رسول خدا، با تکبر سر باز می‌زنند.

۳. زاویه‌گیری با محوریت جامعه (ولایت)

یکی از شاخص‌ترین ویژگی‌های منافقین، تضاد با رأس جامعه اسلامی یا همان "ولایت" است.

- **ایجاد فاصله:** منافقین با خیمه و محور جامعه اسلامی زاویه ایجاد می‌کنند.
- **بی‌اثری استغفار:** به دلیل بازیگری و طغیان آگاهانه، حتی استغفار پیامبر(ص) نیز برای آن‌ها ثمری ندارد و خداوند هرگز آن‌ها را نخواهد بخشید (لن یغفر الله لهم).
- **فسق درونی:** این افراد از حدود الهی خارج شده‌اند (فاسق) و در حالی که پوشش ایمانی دارند، محتوای درونی‌شان کفرآمیز است.

۴. اقتصاد و نفاق: ابزار فشار و توهم عزت

منافقین از مسائل مالی به عنوان اهرم فشار علیه جریان حق استفاده می‌کنند:

۱. **تحریم اقتصادی:** آن‌ها توصیه می‌کنند که به اطرافیان پیامبر(ص) انفاق نشود تا از دور او پراکنده شوند (لا تنفقوا علی من عند رسول الله حتی ینفصوا)
۲. **فراموشی مالکیت الهی:** آن‌ها درک نمی‌کنند که خزائن آسمان و زمین در دست خداست و دچار فقر (فهم لا یفقهون) هستند.

۳. **توهم عزت:** منافقین خود را "عزیز" و مؤمنان را "ذلیل" می‌پندارند و معتقدند در صورت کسب قدرت، باید افراد فرودست (مانند اصحاب صفه) را از جامعه اخراج کنند. عزت منحصرأً متعلق به خدا، رسول و مؤمنان است.

۵. راهکارهای مصونیت و مقابله

برای جلوگیری از سقوط در وادی نفاق، راهکارهای عملی زیر پیشنهاد شده است:

الف) تذکر و هوشیاری نسبت به دلبستگی‌ها

اموال و اولاد نباید مانع از "ذکر الله" شوند. دلبستگی افراطی به خانواده و دارایی، یکی از اصلی‌ترین بسترها برای ورود نفاق به قلب انسان است. کسی که در این ابتلا شکست بخورد، دچار خسران واقعی شده است.

ب) پادزهر انفاق

متن بر رابطه معکوس "نفاق" و "انفاق" تأکید دارد؛ به این معنا که انفاق، نفاق را از بین می‌برد.

- **تمرین بخشش:** انسان باید پیش از رسیدن مرگ، از آنچه خداوند به او روزی داده انفاق کند تا روح خود را از خودخواهی پاک نماید.
- **حسرت دم مرگ:** در لحظه مرگ، انسان آرزو می‌کند ای کاش مهلتی داشت تا "صدقه" بدهد و از صالحین شود، اما این اجل حتمی تأخیرناپذیر است.
- **اقل انفاق:** انفاق صرفاً مالی نیست؛ صلوات بر امام زمان (عج)، دعا برای سلامتی ایشان و حتی غذا دادن به موجودات زنده، تمرین‌هایی برای خروج از خودخواهی و ورود به دریای "انسان کامل" است.

نتیجه‌گیری

نفاق نه یک برچسب برای دیگران، بلکه یک هشدار همیشگی برای هر فرد مسلم است. شناخت ویژگی‌های منافقین از منظر قرآن، به جای مچ‌گیری از افراد، باید صرف "دشمن‌شناسی" و "خودپایی" گردد. کلید رهایی از این فتنه مهلک، تقویت پیوند با ولایت، استمرار در ذکر الهی و تمرین مستمر بخشش و انفاق است.

